

SANOAT KORXONALARNING MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASH ASOSLARI

Zubaydullaeva Zulaykho Karimovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada sanoat korxonalarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning asosiy tamoyillari va usullari o'rganiladi. Tadqiqotda moliyaviy xavfsizlikni saqlash uchun zarur bo'lgan menejment strategiyalari, moliyaviy resurslar va investitsiya oqimlarini boshqarishning ahamiyati tahlil etiladi. Shuningdek, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda risklarni minimallashtirish, aktivlarni himoya qilish va qarzlarni boshqarish bo'yicha samarali yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Maqola, sanoat korxonalarida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan amaliy tavsiyalarni ishlab chiqadi.

Kalit so'zlar: moliyaviy xavfsizlik, sanoat korxonalari, risklarni boshqarish, moliyaviy resurslar, aktivlarni himoya qilish, qarzlarni boshqarish, investitsiyalar, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash, menejment strategiyalari, moliyaviy tahlil

Kirish. Ishlab chiqarish-iqtisodiy tizim faoliyati va taraqqiyotining muhim tavsiflaridan biri-uning moliyaviy xavfsizligi hisoblanadi. Iqtisodiy salohiyatni ushlab turish muammosining alohida ahamiyati va zarurligi xo'jalik yuritish sharoitlari va iqtisodiy konyunkturaning keskin o'zgarishi kuzatilgan holatlarda ko'proq namoyon bo'ladi (Abryutina M.S., 2016).

Hozirgi kunda iqtisodiy adabiyotlarda moliyaviy xavfsizlik mazmunini tushunishning turlicha yondoshuvlari va variantlari uchraydi. Jumladan, I.A.Pavlova fikricha, korxona moliyaviy xavfsizligining mohiyati "Uning shunday moliyaviy holatidirki, unda korxonaning xo'jalik faoliyati uning barcha majburiyatlarini ta'minlashga imkon beradi" (I.A. Pavlova, 2017).

I.N.Omelchenko va YE.V.Borisovalar fikricha, " moliyaviy xavfsizlik doimiy tarzda bozor konyunkturasi o'zgarib borishi sharoitida korxonaning o'z moliyaviy stabilligini saqlab qolish qobiliyatidir" (Omelchenko I.I., 2017).

L.T.Gilyarovskaya va A.A.Vexorevalar ta'kidlashicha, "Korxona moliyaviy xavfsizligi tushunchasi uning shunday holatidirki, bunda mavjud resurslarni taqsimlash va ulardan foydalanish jarayonida nafaqat to'lovga layoqatlilik ta'minlanadi, balki shu bilan birga foyda va kapitalning o'sishiga erishish maqsadidagi rivojlanishga ham erishiladi" (Gilyarovskaya L.T, Vexoreva A.A., 2013).

E.V.Isayeva qarashicha, “Korxona moliyaviy xavfsizligi - bu moliyaviy holatning ilgarigidan ko‘ra yaxshilangan holatdagi o‘sib borishidir (Isayeva E.V., 2018)”.

O.R.Krivitskaya fikricha, “Moliyaviy xavfsizlik korxona kelgusi rivoji uchun ahamiyatli bo‘lgan iqtisodiy mustaqillikning garovi bo‘lmish yetarli darajadagi foyda hajmining mavjudligidir (Krivitska O.R., 2015).

Xullas, yuqorida mualliflar tomonidan bildirilgan fikrlarni umumlashtirish orqali quyidagi xulosa qilish mumkin: mualliflar o‘rtasida “Moliyaviy xavfsizlik” mazmuniga oid yaxlit ta’rif berilgani yo‘q; korxona moliyaviy xavfsizligi nafaqat alohida olingan korxonalar, balki shu bilan bir vaqtda jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi; xavfsizlikni baholash nafaqat moliyaviy, balki umumiy iqtisodiy ahamiyatdagi muammolarni hal etish uchun ham birdek ahamiyatlidir.

Moliyaviy xavfsizlik – korxona ixtiyorida bo‘sh pul mablag‘lari va moliyaviy oqimlarning balanslilikining mavjudligi asosida korxonaning faoliyat yuritishi va uzluksiz ishlashini ta’minlash qobiliyatidir. Korxona uzluksiz ishlari tarkibiga nafaqat uning mahsulot ishlab chiqarishi, ish bajarishi yoki xizmat ko‘rsatishini, balki shu bilan birga olingan kreditlar bo‘yicha majburiyatlarning ijrosini ham kiritish lozim. Moliyaviy xavfsizlik uzoq vaqt davomida korxonaning to‘lovga layoqatlilikini xususiyatlaydi.

Hozirgi zamon ilmiy adabiyotlarining tahlili asosida korxona moliyaviy xavfsizligining to‘rt xil turdagi asosiy ko‘rinishlarini ajratib ko‘rsatish mumkin (1-jadval).

1-jadval

Korxona moliyaviy xavfsizligining asosiy ko‘rinishlari tavsifi

T/ r	Korxona moliyaviy xavfsizligining asosiy ko‘rinishlari	Moliyaviy xavfsizlik turi tavsifi	Zahiralarni moliyalashtirish manbalari
1.	Mutlaq moliyaviy xavfsizlik	Korxona mutloq tarzda tashqi kreditordlardan xolis va to‘lov qobiliyatining yuqori darajasiga ega	Barcha ishlab chiqarish zahiralari o‘z aylanma mablag‘lari hisobidan qoplanadi

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

2.	Normal moliyaviy xavfsizlik	Korxona to'lov qobiliyati o'z va jalb etilgan mablag'lar hisobidan ta'minlanadi	Tovar operatsiyalari bo'yicha kreditorlik qarzlari, o'z aylanma mablag'larining, ishlab chiqarish zahiralari qoplash uchun olingan bank ssudalarining summasi
3.	Nobarqaror moliyaviy xavfsizlik	Qoplashning qo'shimcha manbalari	Moliyaviy qiyinchilikni yumshatuvchi yoki ma'lum ma'noda normal asoslarga ega bo'lmagan vaziyatda o'z aylanma mablag'lari hamda uzoq va qisqa muddatli kreditlar va qarzlilar
4.	Inqirozli moliyaviy holat	Korxonaning bankrotlik yoqasida turganligi	Pul mablag'lari, qisqa muddatli qimmatli qog'ozlar va debitorlik qarzlari hatto kreditorlik qarzlari va muddati o'tib ketgan ssudalarni qoplash uchun ham yetmasligi

Yuqorida bildirilgan fikrlarning umumlashma tahlili “Moliyaviy xavfsizlik” tushunchasi mohiyatini tushunishga uch xil yondoshuv mavjudligini ko'rsatdi.

Birinchi yondashuv mazkur tushunchani tor ma'noda tushunishni izohlaydi va xo'jalik subekti moliyaviy holatining ko'rsatkichlaridan biri sifatida talqin etiladi.

Ikkinchi yondashuv vakillari esa, o'z navbatida, ushbu tushuncha mazmunining talqinida asosiy e'tiborlarini korxona ishchan faolligi va ishonchliligi orqali ifodalanuvchi raqobatbardoshlik va korxona hamda uning hamkorlari iqtisodiy manfaatlari samarali ijrosining kafolati bo'lmish moliyaviy xavfsizlik ko'rsatkichlari baholanishining zarurligiga qaratadilar.

Va nihoyat, uchinchi yondashuv vakillari korxona moliyaviy xavfsizligini moliyaviy resurslarning samarali shakllanishi, taqsimlanishi va ishlatilishi bilan bog'laydilar (Yeletskix S.Y., 2018).

Bizning fikrimizcha, korxona moliyaviy xavfsizligi - bu xo'jalik subektining o'z faoliyatini kengaytirilgan asosda moliyalashtirish, tashqi nobarqaror muhit ta'siriga qarshi tura olishlik va noxush holatlarda ham o'zining to'lovga layoqatliligini saqlay olishga qaratilgan qobiliyatidir.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar katta iqtisodiy imkoniyatlarga ega

bo'lsada, bu jarayonda ular davlat ko'magiga muhtojdir. Hozirgi sharoitda iqtisodiy fan oldidagi muhim vazifalardan biri – korxonalar taraqqiyotining moliyaviy muammolarini, jumladan korxonalar moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish yuzasidan yo'riqlarni ishlab chiqish hamda nazariy asoslashdir.

Korxonalar nafaqat iqtisodiy tadbirlar tizimini, balki faoliyatning turli jabhalariga oid muammolar bo'yicha, jumladan, korxonalar tashkiliy shakllarini tanlash va ular ko'lamini aniqlash, alohida tarmoqlarda korxonalar taraqqiyoti xususiyatlarini belgilash, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining moliyaviy natijalari va moliyaviy holatini iqtisodiy tahlil qilish va moliyaviy nazorat o'rnatish uslubi asosida korxonalar xo'jalik moliyaviy faoliyatini boshqarish kabi masalalar bo'yicha takliflar ishlab chiqilishini talab etmoqda. Bu holat shu bilan belgilanadiki, korxonalar yangi iqtisodiy sharoitlarda ishlab chiqarishning ko'лами, xo'jalik mustaqilligidagi xususiyatlariga ko'ra nisbatan yangicha uslubiy yondashuvni talab etadi.

Ma'lumki, moliyaviy xavfsizlikning umumuslubiy tamoyillari barcha xo'jalik yurituvchi subektlar uchun yagonadir. Biroq, shu bilan birga mazkur tamoyillarning alohida tarmoqlar yoki xo'jalik yuritish zvenolaridagi amal qilishi ularning o'ziga xos, anik, shart-sharoitlarga moslashuvini talab etadi. Bu yerda shu narsa hisobga olinishi lozimki, moliyaviy xavfsizlik korxonalarning nafaqat mulk shakli va tashkiliy- huquqiy asoslariga ko'ra, balki xo'jalik faoliyatining ko'lamiga qarab ham alohida xususiyatlarga ega bo'ladi. Shunga muvofiq tarzda moliyaviy xavfsizlik mazmuni, obektining ko'лами, maqsadi va qo'yilishi hamda moliyaviy holat, moliyaviy natijalarning baholanishi va talqin etilishi nisbatan farq qiladi.

Moliyaviy xavfsizlik moliyaviy menejmentning muhim tarkibiy qismidir. Korxona moliyaviy hisobotlarining barcha iste'molchilari o'z manfaatlarini mukammallashtirish yuzasidan qarorlar qabul qilish uchun moliyaviy xavfsizlik usullaridan foydalanadilar. Mulk egalari moliyaviy hisobotlarini korxona foydasini oshirish hamda uning barqaror holatini ta'minlash uchun o'rnanadilar. Kreditorlar va investorlar uchun esa bundan asosiy maqsad imkoni boricha risk daraja- sini pasaytirishdir. Biroq, shuni alohida ta'kidlash lozimki, qabul qilinayotgan qarorlarning sifati to'laligicha ularni analitik asoslash sifatiga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmurodov, A. (2020). *Sanoat korxonalarida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash: Nazariy va amaliy yondashuvlar*. Toshkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti.
2. Sharipov, D. T. (2019). "Moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda sanoat korxonalarining moliyaviy boshqaruvi". *Iqtisodiy tahlil jurnali*, 11(2), 47-55.
3. Moliya vazirligi. (2021). *Sanoat korxonalarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash: Konseptual yondashuvlar va usullar*. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.
4. Fattahov, Sh. (2022). *Moliyaviy xavfsizlik: Asosiy tamoyillar va samarali boshqaruv*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
5. International Finance Corporation (IFC). (2020). *Risk Management in Industrial Enterprises*. Washington D.C.: IFC Publications.
6. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). *Moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha boshqaruv metodlari*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
7. Modigliani, F., & Miller, M. (1958). "The Cost of Capital, Corporation Finance, and the Theory of Investment". *American Economic Review*, 48(3), 261-297.

